

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ГНЕЗДІЛОВА ЯРОСЛАВА ВОЛОДИМИРІВНА**

УДК 811.111(367.3+37+42)'06

**ЕМОЦІЙНІСТЬ ТА ЕМОТИВНІСТЬ СУЧАСНОГО  
АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ: СТРУКТУРНИЙ,  
СЕМАНТИЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата філологічних наук**

**Київ – 2007**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі лексикології та стилістики англійської мови Київського національного лінгвістичного університету, Міністерство освіти і науки України.

<b>Науковий керівник</b>	кандидат філологічних наук, доцент <b>Чхетіані Тамара Дмитрівна,</b> Київський національний лінгвістичний університет, кафедра лексикології та стилістики англійської мови, доцент
<b>Офіційні опоненти:</b>	доктор філологічних наук, професор <b>Кусько Катерина Яківна,</b> Львівський національний університет ім. Івана Франка, кафедра іноземних мов для гуманітарних факультетів, професор
	кандидат філологічних наук, доцент <b>Чугу Світлана Дмитрівна,</b> Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, кафедра англійської мови, завідувач кафедри
<b>Провідна установа</b>	Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна, кафедра ділової іноземної мови та перекладу, Міністерство освіти і науки України, м. Харків

Захист відбудеться “16” травня 2007 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.054.02 Київського національного лінгвістичного університету (03680, МСП, Київ-150, вул. Червоноармійська, 73).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету (03680, МСП, Київ-150, вул. Червоноармійська, 73).

Автореферат розісланий “12” квітня 2007 р.

Учений секретар  
спеціалізованої вченої ради,  
професор

О.М.Кагановська

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертація присвячена розмежуванню категорій емоційності та емотивності і виділенню на їх основі двох типів англomовного дискурсу – емоційного та емотивного. Дослідження виконано у рамках комунікативно-функціонального підходу до дослідження мови, що дозволяє повніше інтерпретувати емоційну мовленнєву поведінку людини (див. В.І.Болотов, О.П.Воробйова, С.В.Гладьо, В.І.Жельвіс, В.І.Шаховський та інші) в аспекті спонтанності/підготовленості вияву емоцій (R.Dirven, Z.Kövecses, G.B.Palmer). В основу такого підходу до вивчення дискурсу покладена ідея диференціації спонтанного та завчасно спланованого мовлення (E.Keenan, E.Ochs).

Дослідження мовлення залежно від ступеня його підготовленості проводяться у межах емотіологічних студій – порівнюється або протиставляється спонтанне і стратегічне, тобто навмисне, вираження емоцій (Д.К.Корольов, F.Danely, N.Tarjio), емоційне мовлення без передбачуваного впливу на адресата й емоційне мовлення з цілеспрямованим впливом на адресата (Н.К.Гранько, В.Н.Грідін, Я.Рейковський, Н.Arndt, R.Janney). Вивчаються емоційно-забарвлені лексичні одиниці, що вживаються переважно в усному діалогічному мовленні і в письмовому підготовленому мовленні, де висловлення стає більш складним та детальним (М.Д.Городнікова). Дискурсологами розглядаються спонтанні й завчасно сплановані (Е.І.Галяшина, І.М.Прожогіна, R.C.Carrol, J.Milroy, L.Milroy та інші), усні й письмові (G.Cook, T. van Dijk, D.Tannen та інші), діалогічні й монологічні (Л.Р.Безугла, М.С.Козирева, J.Hoffmanova та інші), інституціональні і неінституціональні (М.Л.Макаров) дискурси.

При цьому, дотепер не досліджувалися спонтанний і підготовлений дискурси в емотіологічному аспекті, хоча мовний матеріал свідчить про необхідність їх зіставлення, а тому питання про специфіку їх структури, семантики і прагматики залишаються невизначеними. **Актуальність** роботи зумовлена загальною антропоцентричною й емотіологічною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень з дискурсу, орієнтованих на вивчення всього розмаїття діяльності людини, втіленої у мовно-мовленнєвих явищах, у тому числі у способах мовленнєвої поведінки мовців в емоційно-забарвлених соціально-побутових ситуаціях різного ступеня спланованості. Виокремлення емоційного й емотивного дискурсів є важливим для уточнення змісту категорій емоційності та емотивності. Дисертаційна праця є також актуальною у зв'язку з необхідністю виявлення й аналізу мовних механізмів маніпуляції адресатами в емотивному дискурсі.

**Гіпотеза** роботи полягає в тому, що з позицій підготовленості/непідготовленості емоційного мовлення доцільним є виділення *емоційного дискурсу* як емоційно спонтанного й *емотивного дискурсу* як емоційно підготовленого, в основі розмежування яких лежать як різна тональність,

мотивованість, форма викладу, так і різні умови виникнення, цілі, функції та мовні (лексичні, стилістичні, синтаксичні, прагматичні) засоби створення емоційності.

**Зв'язок роботи з науковими темами.** Проблематика дисертації вписується в коло питань, досліджуваних згідно з держбюджетною науковою темою Міністерства освіти і науки України №0106U002115 “Функціональні моделі тексту та дискурсу в синхронії та діахронії: когнітивний, комунікативний та емотивний аспекти” (тема затверджена вченою радою Київського національного лінгвістичного університету, протокол №6 від 30 січня 2005 року).

**Метою** дослідження є виявлення подібних і відмінних ознак англомовних емоційного й емотивного типів дискурсу шляхом встановлення особливостей їхньої семантичної та структурної організації, а також прагматичної орієнтованості.

Мета роботи передбачає розв'язання таких конкретних **завдань**:

- з'ясувати зміст категорій емоційності й емотивності;
- розробити критерії розмежування емоційного й емотивного дискурсів;
- виявити лексико-семантичні та стилістичні ознаки англомовних емоційного й емотивного дискурсів;
- визначити й описати композиційну будову зазначених дискурсів;
- розкрити типи адресантно-адресатної спрямованості досліджуваних емоційного й емотивного дискурсів;
- встановити стратегії й тактики мовленнєвої поведінки комунікантів в англомовному емотивному дискурсі;
- побудувати типологію англомовних соціально-побутових емоційного та емотивного дискурсів.

**Об'єктом** дослідження є англомовний емоційний й емотивний дискурси як різновиди мовленнєвої діяльності.

**Предмет** дослідження складають структурні, семантичні та прагматичні властивості емоційного й емотивного дискурсів.

**Матеріалом** дослідження слугували дискурсивні фрагменти на соціально-побутову тематику, вилучені з художніх творів сучасних англомовних письменників, ритуалізовані й етикетні промови з Інтернету та посібника К.Райта “Better Speeches for All Occasions” (загальним обсягом близько 5500 сторінок). У результаті суцільної вибірки відібрано та проаналізовано 1121 фрагмент емоційного дискурсу і 1097 прикладів емотивного дискурсу.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у роботі використано такі **методи** лінгвістичного аналізу: *метод зіставного аналізу* для виявлення подібних і відмінних ознак англомовних емоційного й емотивного дискурсів; *метод лінгвостилістичного аналізу* з метою встановлення особливостей вживання стилістичних лексичних, семантичних та синтаксичних засобів у зазначених дискурсах; *метод актуального членування речень* та *аналіз за комунікативними типами речень*, за допомогою якого описано синтаксичну

будову англомовних емоційного й емотивного дискурсів з огляду на використання в них комунікативних типів речення та складності їх структур; *метод прагматичного аналізу* використовувався для визначення функцій, стратегій і тактик мовленнєвої поведінки, адресантно-адресатних відношень в цих дискурсах; *дискурсивний аналіз* з метою виявлення основних дискурсивних параметрів емоційного й емотивного дискурсів; *метод контекстуального аналізу* надав змогу встановити вплив мовних та позамовних чинників на зміст і прагматичну зумовленість виникнення емоційного або емотивного дискурсу; за допомогою *методу кількісного й елементів статистичного аналізу* був здійснений кількісний опис та отримано статистичне підтвердження (за методом критерію Стьюдента для процентних показників) відмінностей емоційного й емотивного дискурсів.

**Наукова новизна** дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняній англістиці розглянуто проблему диференціації емоційної й емотивної комунікації. Вперше на матеріалі англомовних художніх творів виділено й зіставлено емоційний та емотивний типи дискурсу, проведено їхнє розмежування за лексичними, стилістичними, структурними і прагматичними ознаками. Новими є описані принципи прагматичної побудови та структура цих дискурсів. Вперше побудовано типологію соціально-побутових емоційного й емотивного дискурсів залежно від інтенцій мовців та тональності мовлення.

**Теоретичне значення** дисертаційного дослідження зумовлене тим, що воно є внеском у вирішення проблем теорії мовленнєвої комунікації і дискурсу, пов'язаних із дослідженням мовленнєвої поведінки комунікантів та мовного впливу на співрозмовника – індивідуального чи масового адресата; емотіології у плані вивчення мовного вираження емоцій людини у спонтанних і підготовлених мовленнєвих ситуаціях. Поглиблений аналіз лексико-стилістичних, структурних та прагматичних особливостей емоційного й емотивного типів дискурсу сприяє подальшому дослідженню теоретичних питань з семантики слова, комунікативно-функціональних типів речень, жанрово-стильової та композиційної побудови дискурсу.

**Практичне значення** дисертаційного дослідження полягає у можливості використання його положень і результатів у теоретичних курсах лексикології англійської мови (розділ “Лексичне значення слова”), теоретичної граматики англійської мови (розділ “Синтаксис”), стилістики англійської мови (розділи “Стилістична лексикологія”, “Стилістичний синтаксис”, “Стилістична семантика”); спецкурсах з прагматики, теорії мовленнєвої комунікації, дискурсу, емотіології; на практичних заняттях з лінгвокраїнознавства по формуванню міжкультурної компетенції студентів; при написанні наукових робіт з філології.

**Апробація** основних положень і результатів дослідження здійснювалася на 10 конференціях, у тому числі *міжнародних*: V International BelNATE-IATEFL

Biannual Conference “English Language Teaching: novELTy and search for quality” (Minsk, 2002), XII та XIII Міжнародні наукові конференції ім. С.Бураго “Мова і культура” (Київ, 2003, 2004), VIII Міжнародна наукова конференція “Семантика мови і тексту” (Івано-Франківськ, 2003), “Іноземномовна комунікація: здобутки та перспективи” (Тернопіль, 2006); *міжвузівських*: “Актуальні дослідження іноземних мов і літератур” (Донецьк, 2003); *науково-практичних у КНЛУ*: “Мови і культури у сучасному світі” (Київ, 2003), “Мова, освіта, культура у контексті Болонського процесу” (Київ, 2004), “Лінгвістична наука і освіта в європейському вимірі” (Київ, 2005), “Актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики у контексті євроінтеграції” (Київ, 2006).

**Публікації.** Результати дослідження опубліковано у шести наукових статтях у фахових виданнях України (3,72 др. арк.) та трьох матеріалах і тезах доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій – 4,41 др. арк.

**Структура й обсяг роботи.** Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списків використаної наукової літератури (384 найменувань праць вітчизняних і зарубіжних авторів, із них 124 іноземними мовами), довідкової літератури (8 словників), джерел ілюстративного матеріалу (70 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 291 сторінку, з них – 205 сторінок основного тексту (у тому числі 5 рисунків, 8 діаграм та 5 таблиць).

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність, визначено його мету, завдання, об’єкт і предмет, висвітлено наукову новизну, теоретичне й практичне значення, описано матеріал та методи дослідження, сформульовано положення, що виносяться на захист, наведено дані про апробацію результатів дослідження.

У **першому розділі** переосмислено поняття емоційності та емотивності; обґрунтовано правомірність виділення англomовного емоційного й емотивного типів дискурсу на основі критичного аналізу праць вітчизняних і зарубіжних вчених з питань дискурсу, емоційної й емотивної комунікації; надано визначення і загальну характеристику англomовного емоційного й емотивного дискурсу; вивчено комунікативні процеси їх породження та сприйняття; розглянуто проміжні типи емоційного й емотивного дискурсів.

У **другому розділі** досліджено лексичні властивості англomовних емоційного й емотивного дискурсів у плані того, лексика якого стилістичного класу використовується для створення емоційного впливу на адресата; проаналізовано стилістичні семантичні фігури та синтаксичні прийоми, які в них вживаються; визначено головні та допоміжні засоби створення експресивності в розглянутих дискурсах.

У **третьому розділі** розглянуто структурні риси досліджуваних типів дискурсу, виявлено тенденції до економії мовленнєвих зусиль в емоційному

дискурсі та структурної розгорнутості в емотивному дискурсі; проведено зіставний аналіз цих дискурсів у плані того, які комунікативні типи речень в них вживаються.

У **четвертому розділі** виявлено тип адресантно-адресатної спрямованості англословних емоційного й емотивного дискурсів; розглянуто композиційні та прагматичні особливості зазначених дискурсів; визначено їхні функції; виділено стратегії й тактики побудови емотивного дискурсу; здійснено класифікацію англословного емоційного й емотивного дискурсів за комунікативно-прагматичними параметрами.

У **загальних висновках** сформульовано результати проведеного дослідження й окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язаних із вивченням емоційного й емотивного типів дискурсу.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

**Розділ 1. “Емоційний та емотивний дискурси як види мовленнєвої діяльності”.** Соціально-побутовий емоційний та емотивний дискурси виділяються нами на основі диференціації емоційної й емотивної комунікації (див. H.Arndt, R.Janney). В емоційній комунікації на перший план виходить вираження емоційних станів співрозмовників, а в емотивній комунікації, навпаки, саме за рахунок мовних засобів викликається певний емоційний стан у слухачів. Відповідно, поняття емоційності та емотивності розглядаються в площині мови і відображають дзеркально протилежні процеси. *Емоційність* є спонтанною, непередбачуваною властивістю мовлення, а *емотивність*, навпаки, – це передбачувана, усвідомлювана властивість мовлення, пов'язана з пошуком мовних засобів, які цілеспрямовано надають йому емоційності для впливу на адресата.

Виділення емоційного та емотивного дискурсу співвідноситься з однойменними видами комунікації на основі того, що вченими відзначається прямий зв'язок між комунікацією і дискурсом (див. О.Й.Шейгал, T. van Dijk, S.Fisher, S.Littlejohn та інші). Ми розглядаємо **дискурс** як мовленнєву комунікацію, мовленнєву діяльність, інформаційним наслідком якої є усний/ письмовий текст як конструкт (аналог) живої комунікації (див. Н.Д.Арутюнова, Н.Ф.Гладуш, П.В.Зернецкий, В.І.Карасик, М.Л.Макаров).

Емоційний та емотивний дискурси виокремлюються нами за низкою критеріїв (див. табл. 1) як такі, що репрезентують різні типи мовленнєвої діяльності в емоціогенних ситуаціях.

**Емоційному дискурсу** притаманна суперечність, яка полягає в тому, що він є одночасно процесом переживання того чи іншого емоційного стану і його результатом, емоційною розрядкою. Цей тип дискурсу базується на первинних, несвідомих, слабо контрольованих і переважно негативно забарвлених емоціях та пов'язаний із втратою емоційної рівноваги з боку мовця або співрозмовника.

## Диференційні ознаки емоційного й емотивного дискурсів

Критерії розмежування	Тип дискурсу	
	Емоційний дискурс	Емотивний дискурс
ступінь підготовленості	спонтанний, без попередньої обдуманості й організаційної підготовки	підготовлений заздалегідь, логічно-послідовний у викладі
контрольованість емоційного прояву	слабо контрольований і неконтрольований	контрольований
усвідомленість емоційного прояву	несвідомий	свідомий
мотивованість	фізіологічно зумовлений	соціально зумовлений
тональність спілкування	негативно/позитивно забарвлений	позитивно забарвлений
форма спілкування	переважно у формі діалогу	у формі монологу
ситуативна обумовленість	ситуативно залежний	ситуативно визначений
характер цілей	приватного характеру	публічного характеру
інформаційна значущість мовлення	на комунікативно-пропозиційному рівні	на соціативно-метакомунікативному рівні
тип міжособистісних відношень	неформальний	формальний, відображає стандарт, який цінується суспільством

Причинами виникнення емоційного дискурсу є емоційне напруження сторін, що спілкуються; раптовий емоційний спалах, викликаний несподіваністю новини, повороту розмови, емоційною реакцією співрозмовника; дефіцит часу (даний параметр ситуації емоційного спілкування не є обов'язковим). Особливу роль серед цих причин має необхідність збереження “лиця” мовця (P.Brown, S.Levinson). Коли в емоційному дискурсі мовець відчуває, що його право на позитивний імідж ігнорується чи ставиться під сумнів, він намагається захистити своє “лице”. Випадкова, навмисна чи навіть вигадана загроза “лицю” (Face Threatening Acts) є основою багатьох міжособистісних конфліктів (H.Arndt, R.Janney). Іншими словами, учасники емоційної комунікації реалізують свої комунікативні права в захопленні ініціативи в розмові, причиною чого є настійне бажання мовця отримати верх над супротивником. Як наслідок, розвивається “Ego”-конфлікт.

Мовленнєвою формою емоційного дискурсу є переважно діалог як взаємодія двох і більше мовців, між якими відбувається обмін не лише пропозиційно-значущою інформацією на комунікативному рівні, а й емоційною соціативно-значущою інформацією на метакомунікативному рівні,

на якому між співрозмовниками формуються певні стосунки. Інтерактивна природа емоційного дискурсу вказує на його **ситуативну залежність**, оскільки він створюється в конкретній ситуації спілкування, та на його **динамічність**, про що свідчить стрімкий розвиток розмови, нерегламентованої в часі, хід якої передбачити практично неможливо, напр.,

(1) *When Mountjoy saw the tears upon her cheeks, he flung himself from the bed.*

*“If those sighs are for your lost love, madam, they are wasted. Anthony Russell took my bride not to go through with the marriage.”*

*She sprang from the bed like a tigress. “That's not true, you lying bastard! It was I who withdrew – for honor's sake.” She laughed and cried at the same time. “I sacrificed myself for honor's sake, if you can credit such naiveté!”*

*“Sacrifice?” he thundered, his black eyes glittering with suppressed violence. “The penniless Mistress Bedford sacrificed herself to become the wealthy Countess of Devon!”*

*“I hate you! Get out!” (Henley).*

Цей уривок емоційного дискурсу демонструє розвиток “Его”-конфлікту: кожен із співрозмовників намагається захистити своє “лице” через взаємні образи. Головною причиною виникнення конфлікту є емоційний стан дружини Бургунді (*the tears upon her cheeks*), що вивело з емоційної рівноваги її чоловіка (*he flung himself from the bed*) та призвело до збільшення напруження між ними і ситуації в цілому. Така ситуативна залежність і неконтрольованість перебігу даного негативно забарвленого діалогу свідчить про спонтанність мовлення комунікантів.

**Емотивний дискурс**, на відміну від емоційного, спирається на соціально зумовлені, свідомі, контрольовані та позитивно забарвлені емоції. Він є формальним, бо відображає стандарт, який цінується суспільством, і розглядається нами як поєднання риторичних, психолого-дидактичних та логічно-послідовних норм мовлення, яке базується на спланованому вираженні емоцій і створенні бажаного для мовця настрою у слухачів. Риторичні риси задаються тим, що емотивний дискурс представлений промовами, організованими за всіма правилами красномовства, завчасно підготовленими, добре продуманими за змістом, тематично цілісними, логічно побудованими та ефектно презентованими, тобто так, щоб якомога сильніше вплинути на психічну, емоційну сферу слухачів. Більшість промов на соціально-побутову тематику – такі, що проголошуються за умов урочистої події: дня народження, хрестин, заручин, весілля, дня виходу на пенсію (у відставку), підвищення по службі, випускного дня у школі (коледжі, університеті), зустрічі випускників (членів клубу), похоронів, поминок тощо – завжди дуже емоційні, бо в них здійснюється навмисна апеляція до почуттів, а не розуму адресата. Автори таких дискурсів прагнуть актуалізувати у свідомості слухача систему таких позамовних зв'язків, які не залишать його байдужим, пробудять його емоції, привернуть увагу та сформулюють інтерес до виступу. Тому головною метою емотивного дискурсу є

повідомлення соціативно-значущої солідаризуючої інформації (див. Т.Д.Чхетіані, P.Watzlawick та інші), створення доброзичливого ставлення до об'єкта інформації, позитивного відгуку слухачів. Емотивний дискурс, таким чином, є стереотипним ритуалізованим мовленням на метакомунікативному рівні, тому що спрямований на зміцнення соціативних уз спілкування, створення атмосфери довіри між комунікантами, формування емоційного унісону (А.Е.Войскунський).

Емотивний дискурс має монологічну форму презентації, не розрахований на безпосередню вербальну реакцію адресата, і розглядається нами як тривала форма впливу при спілкуванні (при цьому регламентованість у часі попередньо обумовлюється), напр.,

(2) *Our chairman has asked me to thank our speaker, and it is an assignment that I am happy to accept.*

*Mr. Smith, the applause which just greeted you is an indication of the feeling of appreciation which animates all of us at this moment.*

*Your talk was a source of real joy to all of us. Your speech seemed to be directed specifically to this audience. You made us feel that you had questioned many of us first, and then prepared your remarks based upon our answers. We felt complimented to hear such an outstanding speaker talk directly to us (Wright).*

У цьому дискурсі йдеться про подяку містерові Сміту, що є повідомленням метакомунікативної інформації. Промовець акцентує увагу на своїх власних почуттях (*I am happy*) та підкреслює, що слова містера Сміта справили великий вплив на емоції аудиторії і викликали доброзичливе ставлення у слухачів до його промови (*the feeling of appreciation which animates all of us at this moment, a source of real joy, felt complimented*). Виступ є завчасно підготовленим (*Our chairman has asked me to thank our speaker*), формальним і стереотипним, оскільки загальноприйнятим є дякувати запрошеному промовцю за виступ.

Отже, емоційний та емотивний дискурси є різними видами мовленнєвої діяльності, що мають відмінну позалінгвальну зумовленість. Якщо емоційний дискурс є спонтанною реакцією на емоції, обставини, ситуацію тощо, то емотивний дискурс є завчасно спланованим стимулом, оскільки розрахований на цілеспрямований емоційний вплив на слухачів.

Поділ дискурсу на спонтанний і підготовлений є не однозначним, а відносним. Тому залежно від ситуації спілкування емоційні й емотивні дискурси можуть бути квазі-емоційними, коли вони є фрагментарно (частково) підготовленими, або квазі-емотивними, коли в них навмисне створюється враження спонтанності.

**Розділ 2. “Лексико-семантичні та стилістичні особливості англomовних емоційного й емотивного дискурсів”.** Експресивність в емоційному й емотивному дискурсах досягається перш за все завдяки використанню стилістично диференційованих лексико-семантичних засобів мовленнєвої комунікації.

В емоційному дискурсі експресивність створюється шляхом вживання неформальної, стилістично маркованої лексики, представлені групами повнозначних та неповнозначних одиниць. До *повнозначних емоційно-оцінних* лексичних одиниць належать лексеми з позитивною семантикою типу *charm, beauty, fantastic*; лексеми з негативною семантикою типу нецензурних, лайливих, вульгарних *moron, fool(ish), rotten, cursed, tart, hoodlums, bastard*; пестлива лексика (*honey, darling, dear, love*); сленг, жаргонна лексика (*sap, slime, tramps, kooky, napper, wack*); словотвірні деривати з демінутивними афіксами суб'єктивної оцінки (*girlie, Pussey, machree, kiddies*) та емоційна лексика, утворена шляхом словоскладання (*warm-hearted, lunkhead, kid-beating, goat-bearded*); лексика, що виражає емоційне ставлення мовця до повідомлюваного чи до адресата (*to hate, to despise, to fascinate, to adore*); метафоричні одиниці переважно образливого змісту, де емоційність створюється через перенесення ознак виділених мовцем осіб, тварин, предметів або явищ на людину, про яку йдеться, як *phlegm, tornado, mischief*. Сюди відносяться імена, в основі яких лежить явище антономазії (*Judas, Napoleon Bonaparte*); прізвиська (*the Lady Pusillanimous, Mr.Pluperfection, the Queen of Grime*); зооніми (*over-large rabbit, the ram in the bushes, wallowing hippopotamus, a filthy beast*); фітоніми (*son of a cauliflower, cornstalk, turnip*); етнономінації (*Welsh Ruffian, like all the Irish, to talk like a Dutch uncle*); метонімічні слова, що називають особу через предмет (*log, door-nail, red hat, sweetie pie*).

*Група неповнозначних* лексичних одиниць в емоційному дискурсі складається зі стереотипної, часто вживаної, частково або повністю десемантизованої лексики, яка легко (автоматично) відтворюється при мінімумі затрат мовленнєвих зусиль. Найчастотнішими з них є вигуки, включаючи божіння (*God of heaven, Good God Almighty, Goodness/God Gracious, God in heaven/in trouble, God save us, for Chrissake*) та прокльони (*by eternal thunders/Ginger, God damn their souls, damn you*), лексичні інтенсифікатори емоційності (*terribly, perfectly, damned, so bloody*), пестливі, фамільярні або грубі слова-звертання (*sonny, my boy, daddy, you low-down skunk/pig-headed devil/nasty thing/sonofabitch*). Емоційний дискурс є лексично збідненим, оскільки складається з найбільш уживаних, простих слів, які першими спадають на думку.

В емотивному дискурсі для створення експресивності використовується літературно-писемна, стилістично вишукана офіційна та пишномовна лексика, представлена, головним чином, рідко вживаними словами, які відносяться до книжної (*eudemon, itinerant, narcissism, sightlessness, wonderment*), поетичної (*anadem, cedarn, ethereal, to lout, rubious, wailful*), релігійної (*Jesus' birth, Christ, Life and Light*) лексики, архаїзмів (*lenient, to knoll, to ostend, teen*) та неологізмів (*megafortunes, gangsterdom, mind-survival, unbesieged*). У порівнянні з емоційним, емотивний дискурс відзначається високим ступенем лексичної різноманітності, що

досягається в першу чергу за рахунок великої кількості синонімів.

В емоційному дискурсі стилістичним засобам відводиться роль додаткових, у той час як в емотивному дискурсі вони є головними у створенні емоційного резонансу (О.П.Воробйова, Л.А.Кисельова). Їх функцією є сплановане акцентування уваги адресата на важливих для мовця моментах дискурсу за рахунок багаторазового повторювання, змін в тема-рематичному членуванні речень, які ведуть до виокремлення смислового навантаження певних частин дискурсу, вживання додаткових структур чи конструкцій. Тут спостерігається “ефект нанизування” різних стилістичних прийомів та фігур з метою посилення впливу на слухача.

Проілюструємо вживання лексичних та стилістичних засобів на двох прикладах емоційного (3) та емотивного (4) дискурсів, які присвячуються жінкам і проголошуються, відповідно, чоловіками.

(3) *As soon as he returned to his room, he heard Bob Harris's voice, loud and clear. “What the hell do you think you were doing, dressing up like a tart? Get that muck off your face. You look like a whore. A dance in a church? Are you out of your head? I don't know why I put up with you. You make me sick. You go around making sheep's eyes at men, but no one notices you.<sup>1</sup> You're insignificant.<sup>2</sup> Always were.<sup>3</sup> God knows why I married you.<sup>4</sup>”*

*Doris whimpered something and then began to cry (Beaton).*

Цей фрагмент дискурсу є прикладом наруги як вербальної, так і фізичної, що вказує на ситуацію підвищеного емоційного напруження. У ній бурний потік негативних, практично неконтрольованих емоцій мовця маніфестується, в першу чергу, через високо експресивні лексичні та фразеологічні одиниці (*the hell, tart, muck, whore, Are you out of your head? You make me sick, making sheep's eyes at men, God knows*). Їх значення підсилюється стилістичними прийомами, а саме: порівнянням із синонімами-замісниками (*like a tart, a whore*), антитезою (<sup>1</sup>), градацією (<sup>1-4</sup>), та невербальними засобами (*voice, loud and clear, whimpered, began to cry*).

(4) *Once during each year, just once, it becomes the happy privilege<sup>1</sup> of the membership of this club to display in a most practical manner<sup>2</sup> our appreciation for those we hold in the very high esteem<sup>3</sup>. [...]*

*Down through history woman has played her part in the stirring events<sup>4</sup> of Time. Periodically there stands forth in the records of the world her memory enshrined in imperishable glory<sup>5</sup> – a woman! Created with a sixth sense, an intuition she calls it; winning her arguments with the unanswerable assertion<sup>6</sup> “because”; illogical if you will, unpredictable if you wish, she nevertheless remains the constant source of inspiration to the members of this club.*

*We echo the sentiments to him who said: “Women may be whole oceans deeper than we are, but they are also a whole Paradise better<sup>7</sup>. She may have got us out of Eden,*

*but as a compensation she makes the earth very pleasant*<sup>8</sup>” (Wright).

Наведений фрагмент емотивного дискурсу є застільною промовою, присвяченою Жіночому дню (*Ladies' Night*). Функціонування лексичних одиниць у даному прикладі характеризується приналежністю до вишуканого стилю, книжної, поетичної та релігійної сфери. Лексична різноманітність у цьому дискурсі забезпечується, зокрема, за допомогою вживання синонімічних слів (*sixth sense, intuition; will, wish; Paradise, Eden*). Однак головними засобами створення емоційного ефекту промови є стилістичні: метафори (*a sixth sense; the constant source of inspiration; Women may be whole oceans, enshrined within our hearts*), перифраз (<sup>3</sup>), епітети (<sup>1, 2, 4, 5, 6</sup>), порівняння (*deeper than we are*), синоніми-замісники (*Paradise, Eden*), синоніми-уточнення (*a sixth sense, an intuition*), антитеза (<sup>7, 8</sup>). “Ефект нанизування” таких стилістичних прийомів приводить до кульмінаційного моменту всього дискурсу.

Таким чином, в емоційному дискурсі основними мовними показниками напруженості мовленнєвої ситуації слугує лексика зниженого стилю та обмежений репертуар стилістичних засобів. Емотивний дискурс відзначається ретельним підбором лексики високого стилю й різнопланових стилістичних засобів.

**Розділ 3. “Структурно-комунікативні особливості англомовних емоційного й емотивного дискурсів”.** Зіставний аналіз синтаксичних засобів в емоційному й емотивному дискурсах свідчить про властиві їм протилежні тенденції у синтаксичній площині. Важливою диференційною ознакою емоційного дискурсу є тенденція до використання нескладних синтаксичних форм – еліптичних і простих речень. Тенденція до структурного спрощення впливає на будову складних речень, що проявляється в еліптизації або виокремленні частин складного речення, асиндетичному зв'язку, напр.,

(5) “*Please, sir, if I could have a word with you. Inside, sir.*”<sup>1</sup>”

*The muscles of Rogers' throat were working. He was swallowing. He jerked out, “There's things going on, sir, that I don't understand.”*

*Armstrong said sharply, “Things? What things?”*<sup>3</sup>”

*Rogers swallowed again. He said, “It's those little figures, sir. In the middle of the table.”*<sup>4</sup> *The little china figures.*<sup>5</sup> *Ten of them, there were.*<sup>6</sup> *I'll swear to that, ten of them. That's just it, sir. Last night, when I was clearing up, there wasn't but nine, sir. I noticed it and thought it queer. But that's all I thought. And now, sir, this morning.*<sup>7</sup> *I didn't notice when I laid the breakfast. I was upset and all that. But now, sir, when I came to clear away.*<sup>8</sup> *See for yourself if you don't believe me. There's only eight, sir! Only eight! It doesn't make sense, does it? Only eight...*” (Christie).

Роджерс настільки схвильований, що не задумується над тим, як він говорить. Його увага зосереджується на інформативній стороні повідомлення, а не на його структурному оформленні. Як наслідок, у цьому уривку спостерігається тенденція до спрощення мовлення, що виявляється у вживанні еліптичних речень (<sup>1, 7</sup>),

уривків речень (<sup>4,5</sup>), складнопідрядного з еліптичним головним (<sup>8</sup>) та інвертованого простого речення, основний семантичний елемент якого виходить на перше місце (<sup>6</sup>). Емоційне збудження Роджерса передається лікареві Армстронгу, якому також стає не по собі, про що свідчить застосування ним різких еліптичних питань (<sup>2,3</sup>). Ключовою фразою цього уривку є власне окличне речення *Only eight!*, що підтверджується авторським виділенням та трикратним повторенням цієї фрази мовцем. Окрім цього, повторюються такі лексичні одиниці, як *things, little figures, ten of them, thought*, вказуючи на те, що саме вивело мовця з емоційної рівноваги. До того ж, спостерігається явище “конденсації смислу”, коли максимум інформації вкладається в мінімум вербальних знаків. Роджерс говорить непослідовно, починаючи з того, що його найбільше хвилює.

Якщо в емоційному мовленні домінує тенденція до економії, “щоб все й одразу”, то емотивний дискурс відзначається надмірною інформативністю та структурною розгалуженістю речень унаслідок заздалегідь продуманого використання граматичних структур, синтаксичних зв'язків між ними, що сприяють експресивності дискурсу, напр.,

(6) *Today is a day of<sup>d</sup> retrospection<sup>2</sup>, introspection<sup>3</sup>, and projection<sup>4</sup>. We are sitting<sup>5</sup> – soon to be standing<sup>6</sup> and walking<sup>7</sup> – at the brink of our post-college years<sup>8</sup>. And, as we start to look back<sup>9</sup> it becomes clear<sup>10</sup> how all of our experiences<sup>11</sup>, both our struggles and our successes<sup>12</sup>, have created the people we are today.*

*Remember how we took countless<sup>13</sup> trips back and forth<sup>14</sup> between cars and dorm rooms<sup>15</sup> – and even when everything we brought was crammed into that tiny<sup>16</sup> space – things like our first day of school outfit<sup>17</sup> (admit it, we all<sup>18</sup> prepared), the stuffed animal we had since childhood (some things couldn't be left behind<sup>19</sup>), and the loud<sup>20</sup> posters (because all college dorm rooms had to have<sup>21</sup> them) – the room still didn't quite feel like home<sup>22</sup> (Faraclas).*

Головна мета цієї випускної промови – викликати спогади та сколихнути душі випускників. У плані синтаксису цей фрагмент відзначається підбором таких граматичних структур, які відзначаються складною будовою, зокрема, як останнє речення цього прикладу. Речення ускладнюються через вживання: а) складних головних членів речення – складного підмета (<sup>11, 18</sup>) та складних присудків: іменних (<sup>1, 10</sup>), дієслівних (<sup>9</sup>) і модально-дієслівних (<sup>19, 21</sup>); б) однорідних членів речення, які в стилістичному плані є синонімами: додатків (<sup>2, 3, 4</sup>), обставин (<sup>14, 15</sup>), частин присудка (<sup>5, 6, 7</sup>); в) ускладнених другорядних членів речення: обставин (<sup>8, 14-15</sup>) та означень (<sup>13, 16, 20</sup>); г) синтаксичного стилістичного засобу паралелізму (<sup>17-21</sup>); д) полісиндетичного повтору єднального сполучника *and* (зустрічається 8 разів); е) порівняльних зворотів (<sup>17, 22</sup>); є) вставних та уточнювальних структур (*soon to be standing and walking; both our struggles and our successes; admit it, we all prepared; some things couldn't be left behind; because all college dorm rooms had to have them*). Така структурна розгорнутість емотивного дискурсу пояснюється його

завчасною продуманістю.

Емоційний та емотивний дискурси відрізняються за характером використання в них розповідних, питальних, наказових та окличних речень, що в роботі доводиться кількісними та статистичними обрахунками, здійсненими за методикою, описаною В.І.Перебийніс.

Для **емоційного дискурсу** типовими є головні комунікативні типи речень – розповідні (47,5%), питальні (22%), наказові (6,3%) та окличні (24,2%), які відповідно виражають емоційно марковані твердження, питання, спонукання та безпосередньо емоції мовця.

В **емотивному дискурсі** основним синтаксичним засобом передачі емоційності є розповідні речення (81%). Їх експресивність створюється за рахунок використання синтаксичних процесів розширення, ускладнення або, навпаки, скорочення. Короткі розповідні речення є експресивно маркованими для даного типу дискурсу. Такими є також питальні (11,1%), наказові (4,3%) та окличні (3,6%) речення, які через малу частотність уживання переходять з класу нормативних/типових у клас експресивно-маркованих засобів.

В **емоційному дискурсі** переважно вживаються комунікативні питання, тобто такі, що містять запит пропозиціонально-значущої інформації. В **емотивному дискурсі** – це метакомунікативні питання (див. Т.Д.Чхетіані) – риторичні й рефлексивні, або інакше – запити соціативно-значущого змісту, які використовуються для створення необхідних мовцю емоцій, почуттів, співпереживання, взаєморозуміння, типу *Does it not make us realize more completely than ever our own good fortune? Does it not also provide us with an opportunity to exemplify our own precepts of Christianity? So why on the night of something as wonderful and momentous as graduation, would I discuss some of the world's darkest hours?* (Wright). Вживання комунікативних питань в емотивному дискурсі не є типовим.

В **емоційному дискурсі** наказові речення функціонують як категоричні накази, прохання, заклики до уваги, застереження тощо. Їх спонукальна сила може підсилюватися за рахунок ввідних конструкцій *come/go on*, особового займенника *you*, лексеми *please* та заперечної частки *not*, які, відповідно, сигналізують про нетерпіння, гнів, занепокоєння, засторогу. Вживання окличних речень указує на велике емоційне збудження мовця. Серед них виокремлюються власне окличні речення (вигуківі, номінативні, *what-/how*-речення) та невласне окличні речення (твердження, питання, накази). В **емотивному дискурсі** наказові та окличні (переважно невласне окличні) речення використовуються цілеспрямовано, створюючи емоційне напруження згідно з намірами адресанта.

**Розділ 4. “Прагмалінгвістичні особливості англomовних емоційного й емотивного дискурсів”.** У прагматичному аспекті емоційний дискурс є

“Его”-мотивованим, оскільки адресат дбає про себе і йому байдуже до почуттів співбесідника, що відображається на процесі емоційного мовлення і спричинює дезорганізацію останнього. Як наслідок, емоційний дискурс характеризується високим емоційним напруженням комунікантів, їх неврівноваженістю, здебільшого порушенням принципів комунікативного співробітництва та недотриманням максим увічливості. Відповідно, за тональністю спілкування емоційний дискурс є переважно мінорним, негативно забарвленим і спричинює здебільшого незгоду у взаємовідносинах між комунікантами. Різновидами емоційного дискурсу є **агресивний**, який за змістом є висміюванням, наругою, прискіпуванням, залякуванням, ультиматумом, доганою, звинуваченням, опротестуванням, захистом, виправдовуванням, справдовуванням, сваркою; **аксіологічний** (коментарем/відгуком, скаргою, похвалою, хвастанням, (само)критикою, (само)захопленням, торгом); **блокувальний** (розпорядженням, благанням, вмовлянням, примушуванням, заспокоюванням, переконуванням, голосінням/ побиванням, істерикою); **з’ясувальний** (допитом/дізнанням/випитуванням, з’ясуванням, викриттям/розвінчанням); **сповідальний** (сповіддю/зізнанням, бідканням) та спонтанний **фатичний** (етикетним дискурсом (вибаченням, привітанням, подякою, запрошенням), розважальним дискурсом (розіграшем, грою, жартом), освідченням в коханні, заграванням/залицанням).

Функціонально **емотивний дискурс** за характером є: а) **фасцинативним** (А.Е.Войскунський, О.М.Гніздечко, Т.Д.Чхетиани), коли зусилля мовця направлені на створення піднесеного настрою та отримання позитивного емоційного відгуку і підтримки адресата; б) **емпатичним**, що проявляється в намаганні мовця досягти ефекту солідаризації з аудиторією, викликати співчуття, співпереживання та співучасть; в) **маніпулятивним**, у випадку, коли промовець здатен керувати аудиторією таким чином, що впливає на її погляди, емоції та максимально наближує їх до його власних цілей; г) **естетичним**, що реалізується через високий стиль мовлення, апеляцію до прекрасного та моральних цінностей суспільства. Перелічені функціональні різновиди підкреслюють адресатну спрямованість емотивного дискурсу. Емотивний дискурс має позитивну (мажорну) тональність спілкування. До нього належать такі узагальнювальні типи, як **аргументативний** (промови при висуненні кандидата на посаду, звернення, церковні проповіді, усовіщання, наставницькі промови на соціальні та моральні теми), **меморіальний** (похвальні промови (панегірики), поминальні (надмогильні, похоронні) промови, пам’ятні та напутні слова, промови з приводу виходу на пенсію тощо), **спонукальний** (заклик, лозунг) та підготовлений **фатичний** (вступні слова, урочисті, святкові, ювілейні вітання, привітання, євхаристичні (складання подяк), випускні промови, прощання, застільні тости).

На відміну від емоційного дискурсу, який формується шляхом асоціативного нанизування окремих висловлень в одне ціле, що зумовлює розмитість

і фрагментарність подачі інформації з нечітко вираженою когезією, емотивний дискурс є ретельно спланованим монологічним мовленням, у якому думка розвивається послідовно-ступенево. Його зв'язність забезпечується за допомогою набору метакомунікативних одиниць, завдяки яким мовець говорить про сам акт мовлення як предмет обговорення, згадує, відмежовується від своїх слів, пояснює, повторює, підтверджує, піддає сумніву своє авторство, виражає свої емоції, попереджує, підводить підсумок, уточнює, погоджується, передає послідовність думок/подій.

Продуманість емотивного дискурсу відображається в його чіткій логіко-композиційній будові, яка представлена трьома фазами: вступною, основною та завершальною. Кожній з цих фаз дискурсу притаманні власні тактики мовленнєвої поведінки (привернення уваги, інформування, переконування, заохочування й узагальнення), які є реалізацією комунікативної стратегії солідаризації. Використання цих тактик спрямоване на те, щоб позитивно налаштувати аудиторію на сприйняття промови, підняти її настрій, створити можливості для подальших зустрічей у майбутньому.

## ВИСНОВКИ

Категорії емоційності й емотивності неодноразово ставали предметом розгляду в мовознавстві. Їхнє вивчення вирізняється широким спектром підходів, а їх визначення та взаємозв'язок неминуче приводить до розбіжностей у теоретичних настановах дослідників. Дане дисертаційне дослідження пропонує новий розгляд цієї проблематики в руслі комунікативно-прагматичного підходу на основі виділення, порівняння та розмежування двох типів дискурсу – емоційного й емотивного.

Обидва дискурси пов'язані з емоційно-забарвленим мовленням. При цьому вони розрізняються за параметром його підготовленості/непідготовленості, що, з одного боку, може слугувати для відбиття і передачі емоційного стану мовця, з іншого – для здійснення цілеспрямованого впливу на емоції адресата з метою маніпулювання ним або отримання бажаного мовцеві результату.

**Емоційний дискурс** є таким непідготовленим видом мовленнєвої діяльності, який виникає в результаті спонтанного прояву емоцій в емоційно-детермінованій ситуації. Емоції, викликані певною ситуацією, через непродумані, спонтанно вибрані експресивні мовні одиниці створюють такий перлокутивний ефект, який призводить до втрати мовцем самоконтролю чи порушення його психічного балансу.

**Емотивний дискурс** як різновид публічного мовлення є мотивованою, задалегідь спланованою експресивною мовленнєвою діяльністю, ретельно продуманою у плані вибору мовних засобів та мовленнєвих стратегій і тактик, які розраховані на емоційний вплив на адресата. Підготовленість дискурсу

проявляється в чіткому формулюванні думок, їх логічному поєднанні, доступності сприйняття та в експресивній репрезентації завдяки використанню стилістично-маркованих мовних засобів.

Розбіжності емоційного й емотивного дискурсів проявляються в їхніх лексико-стилістичних, синтаксичних та прагматичних особливостях.

Емоційне напруження в англomовному емоційному дискурсі передається експресивною лексикою переважно зниженого стилю, тоді як бажаний перлокутивний ефект в англomовному емотивному дискурсі створюється за рахунок лексичних одиниць пишномовного та переважно книжного характеру. Домінуюча роль у досягненні цілей емотивної комунікації належить стилістичним засобам, які за допомогою різних видів комбінувань надають мовленню експресивності.

У плані структури емоційному дискурсу властиве вживання простих речень, що пояснюється спонтанністю емоційного мовлення, оскільки відбір мовленнєвих форм мовцем відбувається не свідомо, а під впливом емоцій та ситуації спілкування. В емотивному дискурсі перевага надається вживанню складних речень чи конструкцій, що вказує на продуманість структури цього типу дискурсу. Крім того, не дивлячись на те, що емоційний та емотивний дискурси представлені однаковими комунікативними типами речень, процентний відсоток їх використання значно відрізняється.

У прагматичному аспекті емоційний та емотивний дискурси мають відмінні стратегії і тактики мовленнєвої поведінки комунікантів, мотивованість, інтенції мовця, функції, види і тональність спілкування.

Здійснений у роботі аналіз емоційного та емотивного типів дискурсу відкриває перспективи подальших досліджень, які можуть бути пов'язані з виявленням диференційних особливостей емоційного й емотивного дискурсів у когнітивному, психолінгвістичному, лінгвокультурологічному, гендерному аспектах з дослідженням їх у різних мовленнєвих ситуаціях – соціально-політичних, юридичних, публіцистичних та інших.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

1. Функціональний аспект емоційного та емотивного дискурсів: зіставний аналіз // Філологічні науки. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2003. – С. 113-120.
2. Синтаксична структура як статистичний параметр диференціації емоційного та емотивного дискурсів // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – 2004. – Т. 7, №1. – С. 119-127.
3. Стилістичні синтаксичні засоби в емотивному дискурсі // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н.Каразіна. – 2004. – №636. – С. 61-65.
4. Лексико-стилістичні особливості емоційного та емотивного дискурсів // Проблеми семантики слова, речення та тексту / Ред. Н.М.Корбозерова. – К.: КНЛУ,

2005. – Вип. 13. – С. 110-117.

5. Квазі-емоційні та квазі-емотивні типи дискурсу // Проблеми семантики слова, речення та тексту / Ред. Н.М.Корбозерова. – К.: КНЛУ, 2005. – Вип. 15. – С. 54-60.

6. Прагматика емоційного та емотивного дискурсів // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К.: КНУ ім. Т.Шевченка, 2005. – Вип. 7. – С. 58-63.

7. Інтерогативні речення в емоційному та емотивному дискурсах: прагматичний аспект // Матеріали міжвузівської наукової конференції молодих вчених „Актуальні дослідження іноземних мов і літератур”. – Донецьк: ДНУ, 2003. – С. 69-71.

8. Емоційний та емотивний дискурс як різні види мовленнєвої діяльності // Матеріали міжнародної наукової конференції „Іноземномовна комунікація: здобутки та перспективи”. – Тернопіль: Еліком, 2006. – С. 22-23.

## АНОТАЦІЯ

**Гнезділова Я.В. Емоційність та емотивність сучасного англомовного дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти.** – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Київський національний лінгвістичний університет, Київ, 2007.

Дисертація присвячена розмежуванню категорій емоційності та емотивності і виділенню двох типів дискурсу – емоційного й емотивного. Здійснено комплексний аналіз мовних і позамовних чинників, які визначають ступінь експресивності цих дискурсів, та встановлено критерії їхньої диференціації.

У роботі визначено особливості семантики, структури і прагматики англомовних емоційного й емотивного дискурсів, запропоновано модель розгортання цих дискурсів, розкрито їх комунікативно-функціональне призначення та з'ясовано тип адресантно-адресатної спрямованості зазначених дискурсів. Вивчено композиційну будову емотивного дискурсу і виокремлено три фази його розвитку, що уможливило виявлення стратегій і тактик мовленнєвої поведінки промовця та надало змогу довести метакомунікативну природу цього дискурсу. Побудовано типологію емоційного й емотивного дискурсів з огляду на інтенцію мовця і тональність мовлення.

**Ключові слова:** емоційність, емотивність, емоційний/емотивний дискурс, квазі-емоційний/квазі-емотивний дискурс, метакомунікація, комунікативні типи речень, “Его”/адресантно-мотивований та адресатно-мотивований дискурс, стратегія солідаризації, типологія дискурсу.

## АННОТАЦИЯ

**Гнездилова Я.В. Эмоциональность и эмотивность современного**

**англоязычного дискурса: структурный, семантический и прагматический аспекты. – Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Киевский национальный лингвистический университет, Киев, 2007.

Диссертация посвящена выделению и сопоставлению двух типов дискурса: эмоционального и эмотивного, исходя из их лексико-семантических, стилистических, структурных и прагматических особенностей. Разграничены категории „эмоциональности” и „эмотивности”, показана взаимосвязь между понятиями „дискурс” и „коммуникация”.

В работе установлены общие характеристики указанных дискурсов, сделан комплексный анализ языковых и внеязыковых факторов (условия протекания коммуникации, социальный статус собеседников, их возраст, темперамент и т.д.), которые учитывались при выделении англоязычного эмоционального и эмотивного типов дискурса. Разработаны критерии их дифференциации: психологические (степень спланированности, осознанности и контролируемости, мотивированность, тональность), физические (ограничение во времени, ситуативная обусловленность), лексико-стилистические (функциональный стиль, лексический состав, разнохарактерность стилистических приемов, роль лексических и стилистических средств при создании эмоциональности и эмотивности), синтаксические (степень сложности синтаксических структур, маркированность главных коммуникативных типов предложения), прагматические (форма речи, характер целей, тип отношений, пропозиционально-значимая информативность речи, речевое поведение говорящих, их интенции, функциональность, стратегичность речи).

Диссертационное исследование подтверждает, что эмоциональный и эмотивный дискурсы представляют различные типы речевой деятельности в определенных эмоциогенных ситуациях, отражают всю систему эмоций и направлены на передачу эмоционального состояния как способа реализации эмоций говорящего и воздействия на эмоциональное состояние адресата. Эмоциональный дискурс определен как неподготовленная „Эго“-мотивированная диалогическая/монологическая речевая деятельность в эмоционально-обусловленной ситуации, которая возникает в результате спонтанного проявления эмоций (испуга, стресса, отвращения, грусти, гнева, (не)удовлетворения, радости и т.д.) и сопровождается соответствующими невербальными средствами – мимикой, слезами, криком, смехом, телодвижениями и т.д. В эмотивном дискурсе говорящий планирует, каким образом, с помощью каких средств достичь необходимого результата. Поэтому эмотивный дискурс понимается как мотивированная, заранее спланированная монологическая речевая деятельность, которая реализуется в условиях эмоционально-детерминированной

ситуации, направленной на создание желаемого для говорящего эмоционального состояния адресата.

Исследование показало, что деление дискурса на спонтанный и подготовленный является не однозначным, а относительным. Поэтому дискурсы, которые встречаются в ежедневной коммуникации, можно рассматривать как относительно непланируемые и спланированные, то есть квази-эмоциональные и квази-эмотивные.

На основании результатов изучения иллюстративного материала в работе установлены особенности лексического состава эмоционального и эмотивного дискурсов, определены закономерности их построения, предложена модель развертывания речи в этих дискурсах, доказана метакоммуникативная природа эмотивного дискурса. При анализе структуры дискурсов проведен статистический анализ, который свидетельствует о значительном расхождении между англоязычным эмоциональным и эмотивным дискурсами, исходя из функционирования в них главных коммуникативных типов предложения. Композиционно спланированное изложение эмотивного дискурса представлено в виде трех фаз его развития, что позволило выявить стратегии и тактики речевого поведения говорящего. Определены типы адресантно-адресатной направленности указанных дискурсов, показано их коммуникативно-функциональное назначение, построена их коммуникативно-прагматическая типология, которая включает выделение видов и подвидов.

**Ключевые слова:** эмоциональность, эмотивность, эмоциональный/эмотивный дискурс, квази-эмоциональный/квази-эмотивный дискурс, метакоммуникация, коммуникативные типы предложений, „Эго”/адресантно-мотивированный и адресатно-мотивированный дискурс, стратегия солидаризации, типология дискурса.

## RESUME

**Gnezdilova Ya.V. Emotionality and Emotivity of Modern English Discourse: Structural, Semantic and Pragmatic Aspects.** – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in philology in speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 2007.

This research focuses on the distinctions between the categories of emotionality and emotivity and on the differentiation of the two types of discourse: emotional and emotive. Comprehensive analysis of verbal and non-verbal factors which determine the degree of expressiveness of the discourses in question, has been made and the criteria of their identification are established.

The paper defines semantic, structural and pragmatic peculiarities of English emotional and emotive discourses, suggests the models of their speech unfolding, reveals

their functional specificities and predetermines the type of their addresser/addressee orientation. Emotive discourse compositional arrangement has been studied and three stages of its unfolding have been recognized. This allowed to reveal strategies and tactics of the speaker's speech behaviour as well as provide the opportunity to prove emotive discourse metacommunicative nature. Emotional and emotive discourses typology has been elaborated with regard to the speaker's intentions and speech colouring.

**Key words:** emotionality, emotivity, emotional/emotive discourse, quasi-emotional/quasi-emotive discourse, metacommunication, communicative sentence types, "Ego"/addresser-oriented and addressee-oriented discourse, the solidarity strategy, discourse typology.

---

Підписано до друку 05.04.2007 р. Формат 60Ч90/16.  
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.  
Тираж 100. Зам. 42.

---

“Видавництво “Науковий світ””®  
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.  
м. Київ, вул. Боженка, 17, оф. 504.  
200-87-13, 200-87-15, 8-050-525-88-77